

[*Tefsir*]

KUR'AN-I KERİM'DE ÇAĞDAŞ GÜZEL SANAT DALLARI VE MODERN İLETİŞİM YÖNTEMLERİNE İŞARETLER

Prof. Dr. Muammer ERBAŞ*

ÖZET

Kur'an, kendi bünyesinde şiir, kıssa, vb. edebiyat dallarını içermektedir. Bizler, bugün için bu dalları dini tebliğ için kullanmak zorundayız. Benzer şekilde bizler, atasözü, karikatür, müzik, resim, film, tiyatro, tv, radyo, bilgisayar, internet, vb. de kullanmalıyız. Çünkü modern insanlar, bu araçları kullanmakta ve birbirleriyle bunlar üzerinden iletişim kurmaktadır. Şayet bizler, bu çağdaş yöntemleri kullanmazsak, yeni nesillere ulaşmamız mümkün olmayacaktır.

Ahahtar Kelimeler: Kur'an, tefsir, edebiyat, güzel sanatlar, iletişim.

ABSTRACT

Contemporary Fine Arts and the Signals to the Modern Communication Methods in the Holy Qur'an

The Qur'an contains many literary branches like poem, story, etc in its own right. We must use these branches for the religious notification today. Similarly we must use proverb, cartoon, music, picture, film, theater, tv, radio, computer, internet, etc too. Because modern men use these instruments and communicate with each other on these. If we don't use these contemporary instruments, we can't reach the new generations.

Keywords: Quran, tafsir, literature, fine arts, communiation.

* Prof. Dr.; Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı; Tefsir ABD Öğretim Üyesi

Giriş

Bugün gerek insanlığa yönelik İslamî tebliğ sürecinin, gerekse Müslümanlara yönelik din eğitim öğretimi faaliyetinin önündeki en önemli sorunlardan biri, mevcut din dilinin oldukça eskimesi, dolayısıyla çağdaş güzel sanat dalları ve modern iletişim yöntemlerinden yeterince istifade edilememesidir. Özellikle son dönemlerde iletişim alanında ortaya çıkan hızlı değişim ve gelişim, büyükler ile genç nesiller arasındaki ilişki ve iletişimi büyük ölçüde koparmış, doğal olarak bu süreçten din eğitim ve öğretimi de payını olumsuz anlamda fazlasıyla almıştır.

Bu sorun, sadece bugünün değil, bilakis hemen her dönemin en önemli sorunu olagelmıştır. Örneğin; 1970’li yıllarda ülkemize TV girdi ve hızla yayıldı. O dönemin kanaat önderi din adamları, TV programlarını izlediklerinde bunun topluma vereceği zararı gördü ve ona topyekün savaş açtı. Öyle ki kimileri çatısına anten koyanları “buynuzlu” ilan etti, kimileri ise TV’yi Deccal olarak nitelendi. Ve çözüm olarak dindar kesimden evlerine TV sokmamalarını istediler.

Bu din adamlarının dedikleri, büyük ölçüde gerçek oldu. Zira Anadolu halkı, Batı’ya gidip orayı hiç görmemesine veya oraya dair bir şey okumamasına rağmen 20-30 yıl gibi kısa bir süre zarfında köylüsü ve kentlisiyle birlikte Batılılaştı. Sonuçta dindar kesim olarak biz, TV karşısında verdiğimiz mücadeleyi kaybettik. Zira TV’nin ne denli güçlü ve tehlikeli bir araç olduğuna dair teşhisimiz doğrudu, fakat çözüm reçetemiz yanlıştı.

Bizler, TV’ye Donkişot’un yel değirmenlerine saldırdığı gibi saldırdık. Halbuki o sadece bir aletti; istediğinde şarkı söyleyen, istediğinde Kur’an okuyan; istediğinde kötü yerleri istediğinde Kabe’yi ve camileri gösteren; kısacası istediğinde kişiyi dinden imandan çıkararak imana getiren. Yani mesele topyekün TV kutusunda değil, bilakis TV kanalları ve programlarındaydı. Bizim bunu anlayabilmemiz çok geç oldu; yeterince düzgün kanal açmadık, iyi elemanlar yetiştiremedik, düzgün programlar yapamadık ve kaybettik.

Bugün için aynı durum bilgisayar, akıllı telefonu ve tablet için geçerlidir. Bunlar da tıpkı TV gibi sadece birer alet; esas önemli olan bunlara hayat veren internet ortamı. Bugün için sanal aleme kim hakim olabilir ve onu daha etkin kullanabilirse, yarınlar onun olacaktır. Devlet bunu fark ederek her sınıfa akıllı tahta koydu ve öğrencilere tablet dağıttı. Fakat biz, dindar kesim geçmişteki hatayı yine tekrarlıyoruz. Sürekli olarak onların zararlarından bahsediyor ve bir an önce yasaklanmasını istiyoruz. Aslında bizler, onları öğrenmeye ve kullanmaya üşeniyoruz; *“Bu yaştan sonra ben onlarla uğraşamam, ...”*

Bizce, bu konuda, genelde ilahî vahiy süreci, özelde ise bizatihi Kur'an vahyi bizlere önemli ipuçları sunmaktadır. Şöyle ki Allah Teala'nın peygamberler aracılığıyla insanoğluna gönderdiği ilahî vahiyler, insanlığın medeniyet ve kültür sahasındaki sosyal değişim ve gelişimine sürekli olumlu yönde katkıda bulunmuş, buna paralel olarak onların hem muhtevası, hem de üslup ve yöntemi ibtidâî kemalden nihâî kemale doğru sürekli olarak gelişim seyri içinde olmuştur.¹

İlahî vahiylerin yöntem ve üslubundaki değişimde, peygamberlerin gönderildikleri milletlerin anlayış ve durumları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda vahyin yöntem ve üslubunda gelip geçici olan hissî ayet/mucizelerden kalıcı olup akla ve gönle hitabeden ayet/mucizelere doğru bir gelişim seyri gözlenmiştir. Araplar arasında fesahat ve belagat ön planda olduğu için Hz. Peygamber'e Kur'an mucizesi verilmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber, şöyle buyurmuştur: *“Allah tarafından gönderilen her bir peygambere, insanları imana ulaştıracak bir mucize/ayet mutlaka verilmiştir. Bana verilen ise, Allah tarafından gönderilen vahiydir. Bundan ötürü kıyamet günü ümmetimin sayı itibarıyla diğerlerinden daha çok olmasını ümit ediyorum.”*²

Bu bağlamda Kur'an vahyi, pek çok i'câz yönüne sahiptir. “ج → ع/Aceze” kökünden türeyen i'câz kelimesi, sözlükte *“âciz bırakmak”* anlamına gelir.³ Bu kökten türeyen mucize, Kur'an'da Allah Teâlâ'nın peygamberlere peygamber-

¹ Akseki, Ahmed Hamdi, İslam Dini –İtikad, İbadet ve Ahlak-, Ankara 1983, s. 17-vd.

² el-Buhârî, Muhammed b. Ali, el-Camiu's-Sahih, Fadailü'l-Kur'an 1.

³ er-Râğıb el-İsfehânî, el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'an, Beyrut tz, s. 334.

liklerini ispat etmek amacıyla ihsan ettiği insanoğlunu bir benzerini getirmekten âciz bırakan olağanüstü şeylere verilen isimdir.⁴ Bu bağlamda i'câzü'l-Kur'ân, Kur'ân-ı Kerîm'in lafız, nazım, üslûb ve içerik itibarıyla bütün insanlığı kendisinin bir benzerini meydana getirmekten âciz bırakmasıdır.⁵ Diğer bir deyişle Kur'ân'ın muhataplarına daha önce bir eşini ve benzerini duyup görmedikleri çağdaş değil, bilakis çağ üstü ve ötesi bir yöntem ve muhtevayla hitap etmesidir. Kur'ân-ı Kerîm'in i'câz yönlerinden bazıları şunlardır:

1. Nazım ve Te'lif: Yirmi üç yılda peyderpey nazil olan Kur'an vahyi harf, kelime ve ayetlerinin dizilişi itibarıyla mükemmel bir uyum ve bütünlük arzeder. Bu itibarla Kur'an'da inanmayanlara karşı şu üç aşamalı bir tehdid/meydan okumada bulunulmuştur:

1a. Kur'an'ın Bir Benzerini Getirme Talebi: “De ki: Andolsun, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak üzere insü cin bir araya gelseler, birbirlerine destek de olsalar, onun benzerini ortaya getiremezler.”⁶

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

1b. Kur'an'a Benzer On Sure Getirme Talebi: “Yoksa, «Onu (Kur'an'ı) kendisi uydurdu» mu diyorlar? De ki: Eğer doğru iseniz Allah'tan başka çağırabildiklerinizi (yardıma) çağırın da siz de onun gibi uydurulmuş on sûre getirin.”⁷

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَاذْعُرُوا مَن اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

1c. Kur'an'a Benzer Bir Sure Getirme Talebi: “Yoksa, Onu (Muhammed) uydurdu mu diyorlar? De ki: Eğer sizler doğru iseniz Allah'tan başka, gücünüzün yettiklerini çağırın da (hep beraber) onun benzeri bir sûre getirin.”⁸

⁴ Bkz. el-Cürçânî, Seyyid Şerif, et-Ta'rifât, yz. tz, s. 148; Bulut, Halil İbrahim, Kur'ân Işığında Mucize ve Peygamber, İstanbul 2002, s. 21-24, 57-74.

⁵ Bkz. es-Suyûtî, Celaleddin, el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'an, Beyrut 1992, II, 325-vd; Mennâu'l-Kat-tân, Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'an, Beyrut 1990, s. 258-259.

⁶ İsrâ 17/88.

⁷ Hûd 11/13.

⁸ Yûnus 10/38.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأَنذَرْتُكُمْ يَوْمَ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنْ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

2. Dil ve Üslub: Kur'an'ın ifade tarzı, hem arılık, duruluk ve güzellik, hem de seçtiği kelime ve cümlelerin ibaredeki anlatıma uygun olması itibarıyla en düzeydedir: “(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et! Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidayete erenleri de çok iyi bilir.”⁹

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

3. Ses Nizamındaki Ahenk: Kur'an'daki kelimelerin, harflerin, sükun ve hareketlerin, med veya kasırların düzeninde ortaya çıkan, kulağa ve ruha hoş gelen mûsikîdir: “De ki: İnsanların kalplerine vesvese sokan, (insan Allah'ı andığında) pusuya çekilen cin ve insan şeytanının şerrinden insanların Rabbine, insanların Melikine (mutlak sahip ve hakimine) insanların İlâhına sığınırım!”¹⁰

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ { } مَلِكِ النَّاسِ { } إِلَهِ النَّاسِ { } مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ { } الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ { } مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

4. Lafız ve Mana Dengesi: Kur'an'ın içerdiği lafızlar, manayı ne eksik, ne de fazla değil, bilakis tam olarak ifade edecek şekilde kullanılmıştır: “De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur.”¹¹

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ { } اللَّهُ الصَّمَدُ { } لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ { } وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ

5. Aynı Anda Farklı Seviyelere Hitap: Kur'an vahyi, aynı anda değişik insan gruplarına hitap eder. Bu sayede sıradan insanlar kendi bilgi ve tecrübelerine göre sathî bir manayı anlarken, ihtisas ehli lafızların köklerine inerek daha değişik manaları kavrar: “(İnsanlar) devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı?”¹²

⁹ Nahl 16/125.

¹⁰ Nâs 114/1-6.

¹¹ İhlâs 112/1-4.

¹² Gâşiyeye 88/17-20.

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبْرِيمَ كَيْفَ خَلَقْتَهُ { } وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ { } وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ { } وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ { } فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ

6. Konuların İç İçe Bulunması: Kur'an vahyi, ulûhiyet, nübüvvet, ibâdet, hukuk, ahlak ve ahiret gibi temel konularla diğer tâlî konuları bir tek küllî gayeye ulaştırarak şekilde mükemmel bir bütün halinde ortaya koyar: “Sana, hilâl şeklinde yeni doğan ayları sorarlar. De ki: Onlar, insanlar ve özellikle hac için vakit ölçüleridir. İyi davranış, asla evlere arkalarından gelip girmeniz değildir. Lâkin iyi davranış, korunan (ve ölçülü giden) kimsenin davranışdır. Evlere kapılarından girin, Allah'tan korkun, umulur ki kurtuluşa erersiniz.”¹³

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

7. Beyan Tarzının Çeşitliliği: Kur'an'da mükelleften yapması istenen şey, bazen emir, bazen mazî, bazen muzarî, bazen de meçhul sıygalarla ifade edilerek farklı beyan üslupları kullanılır: “Namaz şüphesiz, inananlara belirli vakitlerde farz kılınmıştır.”¹⁴

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا

8. Gaybî Haberler: Kur'an vahyi, insanların bilme imkanı olmayan geçmişe ve geleceğe dair gayb haberlerini içerir:

8a. Geçmişe Dair: Kur'an vahyinde geçmiş milletlere dair kıssalar yer alır: “(Resûlüm!) İşte bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. O halde sabret. Çünkü iyi sonuç (sabredip) sakınanlarındır.”¹⁵

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ

8b. Geleceğe Dair: Kur'an vahyinde gelecekte olacak olaylara dair bilgiler yer alır: “Elif. Lâm. Mîm. Rumlar, (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın

¹³ Bakara 2/189.

¹⁴ Nisâ 4/103.

¹⁵ Hûd 11/49.

bir yerde yenilgiye uğradılar. Halbuki onlar, bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir. Eninde sonunda emir Allah'ındır. O gün müminler de Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir. Allah, dilediğine yardım eder. O, mutlak güç sahibidir, çok esirgeyicidir.”¹⁶

الم { غَلِبَتِ الرُّومُ } فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِّنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ { } فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ { } بِتَنْصُرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ { }

9. İlmî/Bilimsel İcâz: Kur'an vahyinde yer alan hususlar, bilimin deney ve gözlem yoluyla ortaya koyduğu bilgilerle çelişmez: “Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini isbatlayan) birçok deliller vardır.”¹⁷

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْبَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

10. Beşeriyetin İhtiyacını Karşılması: Kur'an vahyi, gönderildiği dönemden itibaren Müslümanların maddi-manevi bütün ihtiyaçlarını karşılamıştır: “Bu Kitab'ı sana, her şey için bir açıklama, bir hidayet ve rahmet kaynağı ve müslümanlar için bir müjde olarak indirdik.”¹⁸

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ

11. Çelişki İçermemesi: Yirmi üç yıllık risalet dönemi boyunca farklı zaman ve mekan dilimlerinde nazil olan Kur'an vahyi, bir bütün olarak bakıldığında birbiriyle çelişen ayet ve sureler içermez: “Hâla Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı.”¹⁹

¹⁶ Rûm 30/1-5.

¹⁷ Bakara 2/164.

¹⁸ Nahl 16/89.

¹⁹ Nisâ 4/82.

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

Bizce, Kur'an vahyinin sahip olduğu bütün bu i'câz yönleri²⁰ bugün için bizlere dini eğitim ve öğretimde benimsememiz gereken yöntem ve içerik konusunda çok önemli ipuçları vermektedir. Bunlardan bazılarını şöyle ifade etmemiz mümkündür:

Bilindiği üzere Kur'an vahyi, öncelikle edebî bir mucizedir. Bu itibarla Kur'an'da genelde edebiyata, özelde Arap edebiyatına dair pek çok edebî sanat dalı en etkili biçimde yer almıştır: “Yahut: «Onu kendi uydurdu» diyorlar öyle mi? Hayır, inanmıyorlar. Eğer iddialarında samimi iseler Kuran'ın benzeri bir söz meydana getirsinler.”²¹

أَمْ يَقُولُونَ نَقَوْلُهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ { فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ

Kur'an-ı Kerim, bir şiir kitabı değildir. Bununla birlikte Mekkî surelerin pek çoğu, serbest şiir tarz ve üslubundadır. Bu sayede Kur'an vahyi, inanmadığı halde pek çok müşrik Arabı derinden etkilemeyi başarmıştır: “Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır.” (Asr 103/1-3)

وَالْعَصْرِ
إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ

Bizce bunun anlamı, dini tebliğde tıpkı Hassan b. Sabit, Yunus Emre, vb. gibi şiiirden yeterince istifade etmektir. Nitekim Hz. Peygamber, tebliğ süreci boyunca şairi Hassan b. Sabit'i bir an olsun yanından ayırmamış ve onun aracılığıyla ziyaretçilerine mesajlarını etkili bir şekilde iletmiştir. Onun ardından İslam tarihi boyunca onlarca-yüzlerce-binlerce Müslüman şair, Kur'an mesajla-

²⁰ Bkz. Cerrahoğlu, İsmail, Tefsir Usulü, Ankara 1985, s. 162-vd; Demirci, Muhsin, Tefsir Usulü, İstanbul 2010, s. 190-vd.

²¹ Tûr 52/33-34.

rını kendi milletlerinin dilinde kaleme aldıkları şiirler aracılığıyla onlara etkili bir şekilde iletmişlerdir. Bugün için bizler de, dini tebliğde şiiri etkin ve yoğun bir şekilde kullanmalıyız.

Örneğin; Yunus Emre'nin şu şiiri, pek çok Kur'an ayetinin şiir tarzında çok güzel bir tefsiri mahiyetindedir:

Ol kâdir-i künfeyekün, lütf edici Sübhân benem,
Kesmeden rızkını veren, cümlelere Sultân benem.
Nutfeden âdem yaratan, yumurtadan kuş türeten,
Kudret dilini söyleten, zikreyleten Sübhân benem.
Kimisini zâhid kılan, kimisine fûsk işleten,
Ayıplarını örtücü, ol delîl ü bürhan benem.
Benem ebet, benem bekâ, ol kâdir-i hak mutlaka,
Yarın hızır ola saka, ânı kılan gufrân benem.
Ete deri sügük çatan, ten perdelerini tutan,
Kudret işim çoktur benim, hem zâhir ü ayân benem.
Hem bâtinem hem zâhirem, hem evvelem, hem âhırem,
Bu cümlesini yaratıp, tertip eden Yezdân benem.
Yoktur anda tercüman, andaki iş bana ayân,
Bin bir adı vardır Yunus, ol sâhib-i Kur'ân benem. (Yunus Emre)

Kur'an-ı Kerim, bir mûsikî bestesi değildir. Bununla birlikte Kur'an vahyi, düz bir hitap veya metin gibi değil, bilakis tecvîd kuralları çerçevesinde kendisine özel bir mûsikiyle okunur. Bu tarz okuyuş, ona ayrı bir güzellik ve etkileyicilik katar: “De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur.”²²

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ { } اللَّهُ الصَّمَدُ { } لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ { } وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ { }

²² İhlâs 112/1-4.

Bu husus bize, dini eğitim öğretimde meşrû çerçevede dini mûsikîden istifade edilmesi gerektiğini gösterir. Nitekim asr-ı saadette Hassan b. Sabit şiirler yazarken, onun hanımı da bunlardan bazılarını bestelemiştir. Ardından İslam tarihi boyunca pek çok Müslüman bestekar, yaptığı dini bestelerle İslam'ı insanlara sevdirmiştir. Nitekim bu alanda ortaya Merâgî, Itrî, Hafız Post, vb. büyük hafız bestekarlar çıkmıştır. Bugün bizlerin de, tıpkı onlar gibi günümüz insanına ve bilhassa gençliğine hitap eden dini muhtevalı besteler yapmalıyız.

Örneğin; Itrî'nin şu bestesi, insanlığı zevkli ve etkili bir şekilde kelime-i tevhid getirmek suretiyle imana davet etmektedir:

SEGÂH TEKBİR

SERBEST BUHÜRİZÂDE M.İTRÎ EF.

www.enesmuzik.net OZEL ORG VE SAZ DERSLERI 0546 623 57 23 - 0216 414 93 84

Kur'an-ı Kerim, bir hikaye kitabı veya roman değildir. Bununla birlikte o, bünyesinde pek çok güzel kıssaya yer vermiştir. Bu sayede ilahî kaynaklı soyut değer ve mesajlar, muhataplara somut tarihi örnekler ışığında çarpıcı bir şekilde aktarılmıştır. Böylece Kur'an vahyi, dünyanın gelmiş geçmiş en büyük edebî mucizesi olmuştur: “Elif. Lâm. Râ. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir. Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik. (Ey Muhammed!) Biz, sana bu Kur'an'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin. Bir zamanlar Yusuf, babasına (Ya'kub'a) demişti ki: Babacığım! Ben (rüyamda) on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederlerken gördüm...”²³

²³ Yûsuf 12/1-4.

سورة يوسف (12)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ {} إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ {} نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الْغَافِلِينَ {} إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ {} ...

Bu husus bize, dini eğitim öğretimde tıpkı Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde olduğu üzere meşru çerçevede dini hikaye ve romanlardan yoğun bir şekilde istifade edilmesi gerektiğini gösterir. Nitekim pek çoğumuz, dini eğitimimize ilk olarak dedemiz, ninemiz veya anne-babamız tarafından bizlere anlatılan dini hikayeler aracılığıyla almaya başlamış ve bunları bir ömür hiç unutmamışızdır.

Örneğin; Mevlana'nın aşağıda nakledeceğimiz hikayesi, bizleri genelde kötülerle, özelde gayr-ı Müslimlerle dostluk kurmamaya davet etmekte ve adeta şu gibi ayet-i kerimelerin mesajını gerekçesiyle birlikte aktarmaktadır: “Ey iman edenler! Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin; (bunu yaparak) Allah'a, aleyhinizde apaçık bir delil mi vermek istiyorsunuz?” (Nisa 4/144)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتْرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

“Calinus ve Deli:

Calinus, etrafındaki dostlarına:

- Bana filan ilacı verin, dedi. İçlerinden birisi:

- Ey üstad, dedi, bu ilacı delilik için verirler. Delilik ise senden uzaktır.

- Bana bir deli baktı, dedi Calinus. Bir müddet yüzümü seyretti. Bana göz kırptı, sonra yenimi yakamı yırttı. Onunla bir münasebetim olmasaydı nasıl olur da yüzünü bana çevirirdi?! Benim onunla bir ilgim olmasaydı, nasıl olur da gelir bana çatardı?! İki kişi uzlaştı mı, aralarında ortak bir özellik var demektir. Kuş ancak kendi cinsinden olan kuşlarla uçar. Kendi cinsinden olmayanla sohbet, adeta mezara girmedir.”²⁴

²⁴ Mevlana, Mesnevi Şerif, C. II, Beyit: 2095.

Kur'an-ı Kerim, fabl türü bir öykü kitabı değildir. Fakat Kur'an'da sadece ağaçlar, kuşlar, vb. değil, bunun ötesinde cansız taşlar dahi konuşutulmuştur. “Göklerde ve yerde olan kimselerin, sıra sıra uçan kuşların Allahı tesbîh ettiğini görmez misin? Her biri kendi niyaz ve tesbîhini bilir. Allah, onların yaptıklarını bilendir.”²⁵

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مِنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَاتٍ كُلِّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ

“Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye: İsteyerek veya istemeyerek, gelin! dedi. İkisi de «İsteyerek geldik» dediler.”²⁶

ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ

“Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.”²⁷

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

Bu husus bize, dini eğitim öğretimde tıpkı Beydaba'nın Kelile ve Dimne'sinde olduğu üzere meşru çerçevede fabl türü dini hikayelerden istifade edilmesi gerektiğini gösterir. Zira Kur'an mesajlarını geniş halk kitlelerine, bilhassa da küçük yaşta olanlara etkili bir şekilde aktarmanın en önemli yolu budur.

Örneğin; aşağıda nakledeceğimiz Beydaba'ya ait fabl türü hikaye, bizlere adeta akılda kalıcı bir şekilde şu ayet-i kerimenin mesajını aktarmaktadır: “Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar sanki duvara dayanmış kütükler gibidir. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Düşman onlardır. Onlardan sakın. Allah onların canlarını alsın. Nasıl bu hale geliyorlar?”²⁸

²⁵ Nûr 24/41.

²⁶ Fussilet 41/11.

²⁷ Ahzâb 33/72.

²⁸ Münâfıkûn 63/4.

وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمِعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهِمْ خُشْبٌ مُسْنَدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْنَهُمْ
فَاتْلُهُمْ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ

“Bir gün tilkinin biri ormana gitmiş. Orada rüzgârın sesiyle gümleneyen ağaca asılı bir davul görmüş. Tilki sine sine davulun yanına yaklaşmış. Dokunmuş, ‘hayli iri’ diye aklından geçirmiş. Ellerini üzerinde gezdirmiş; aynı zamanda yağlı ve etli olduğuna hükmetmiş. İçini yarmış; bomboş olduğunu anlayınca aklınca şöyle fikir yürütmüş; *‘Demek ki; en kof şey, sesi en yüksek ve gövdesi en büyük olan şeydir.’*”

Kur'an-ı Kerim, bir atasözü mecmuası değildir. Fakat Allah Teala, orada öz-gün onlarca darb-ı mesele yer vermiştir. Bu sayede bir yandan ilahî mesajlar çok daha çarpıcı ve anlaşılır kılınmış, diğer yandan da inananların muhayyile gücü zorlanarak geliştirilmiştir: “Şüphesiz Allah (hakkı açıklamak için) sivrisinek ve onun da ötesinde bir varlığı misal getirmekten çekinmez. İman etmişlere gelince, onlar böyle misallerin Rablerinden gelen hak ve gerçek olduğunu bilirler. Kâfir olanlara gelince: Allah böyle misal vermekle ne murat eder? derler. Allah onunla birçok kimseyi saptırır, birçoklarını da doğru yola yöneltir. Verdiği misallerle Allah ancak fâsıkları saptırır (çünkü bunlar birer imtihandır).”²⁹

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ

“Bizim âyetlerimizi yalanlayıp da onlara karşı kibirlenmek isteyenler var ya, işte onlara gök kapıları açılmayacak ve onlar, deve iğne deliğine girinceye kadar cennete giremeyeceklerdir! Suçluları işte böyle cezalandırırız!”³⁰

إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ
وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ

Bu husus bize, dini eğitim öğretimde meşru çerçevede atasözlerinden istifade edilmesi gerektiğini gösterir. Nitekim bizim kültür ve medeniyet tarihimizde Kur'an ve sünnete uygun onlarca yeni atasözü türetilmiştir:

²⁹ Bakara 2/26.

³⁰ Arâf 7/40.

1. “Büyük lokma ye, büyük söz söyleme”: “Herhangi bir şey için, Allah’ın dilemesi dışında: «Ben yarın onu yapacağım» deme.”³¹

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا { } إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ

2. “Esirgenen göze çöp batar”: “Allah’a güven. Vekîl olarak Allah yeter.”³²

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

3. “Sabreden derviş muradına ermiş”: “Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir.”³³

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

4. “Huylu huyundan vazgeçmez”: “Kim sapsa ancak kendi aleyhine sapsa olur. Sen onların üzerinde vekil değilsin.”³⁴

وَمَنْ ضَلَّ فَائْتَمَّا يَضِلَّ عَلَيْهَا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ

5. “İyilik eden iyilik bulur”: “Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür.”³⁵

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ

6. “Ne ekersen onu biçersin”: “Kim zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür.”³⁶

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

7. “Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli”: “İşlerin sonucu Allah’a aittir.”³⁷

وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

8. “Üzüm üzümüne baka baka kararır”: “Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin.”³⁸

³¹ Kehf 18/23-24.

³² Ahzâb 33/3.

³³ Bakara 2/153.

³⁴ Zümer 39/41.

³⁵ Zilzâl 99/7.

³⁶ Zilzâl 99/8.

³⁷ Hâc 22/41.

³⁸ Âl-i İmrân 3/28.

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

9. “Zahmetsiz rahmet olmaz”: “Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.”³⁹

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا { } إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا

Kur'an-ı Kerim, bir resim albümü değildir. Fakat Allah Teala, orada insanın zihin dünyasında beliren çok canlı tablolar çizmiştir.

Örneğin; Kur'an'da, Mekke'nin fethi adeta gözümüzde canlanacak bir tablo tarzında çok canlı bir şekilde ortaya konur: “Allah'ın yardımı ve fetih geldiğinde, insanları bölük, bölük Allah'ın dinine girerlerken gördüğünde.”⁴⁰

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ { } وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا { } فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَعِذْ بِهِ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

Bunun gereği olarak Müslüman ressam, bu olayı ilgili sureyi tefsir edecek şekilde çok güzel minyatür tablolar ortaya koymuşlardır. Buna uygun olarak bizlerin de, bugün için söz konusu Kur'an tablolarını layıkıyla resim tuallerine yansıtmanız gerekir.

Kur'an-ı Kerim, bir karikatür dergisi değildir. Fakat Allah Teala, orada inkarcıların durumlarını çok çarpıcı ve alaycı bir şekilde hicvetmiştir.

Örneğin; Duhân suresinde kafirlerin Cehennem'deki durumları ortaya konurken, onların bu dünyadaki gurur ve kibirlerine telmihle adeta onlarla ironik bir şekilde alay edilmektedir: “(Allah zebânilere emreder): Tutun onu! Cehennem'in ortasına sürükleyin! Sonra başına azap olarak kaynar su dökün! (ve deyin ki): “Tat bakalım (azabı)! Hani sen çok güçlü ve şerefli idin.”⁴¹

خُذُوهُ فَاعْتَلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ { } ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ { } ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ

Benzer şekilde geçmişte Müslüman sanatkarlar, kafirlerin Cehennem'deki durumunu tasvir eden çok güzel minyatürler çizmiştir. Bugün için bizler de, Kur'an hicivlerini resmeden eserler ortaya koymalıyız.

³⁹ İnşirâh 94/5-6.

⁴⁰ Nasr 110-1-2.

⁴¹ Duhân 44/47-49.

Kur'an-ı Kerim, bir piyes veya tiyatro eseri değildir. Fakat Allah Teala, orada Şeytanın kendisiyle, Firavunun Musa'yla veya diğer inkarcıların peygamberlerle olan mücadelelerini bizzat kendi ağızlarından olduğu gibi aktarmış ve bunda herhangi bir beis görmemiştir. Böylece Kur'an vahyi, sıkıcı nasihatler içeren monoton bir eser olmaktan çıkıp çok canlı bir piyese dönüşmüştür.

Örneğin; Kur'an'da, Allah Teala'nın İblis'le olan diyalogu adeta bir piyes gibi ortaya konur:

Allah Teâla ve İblis

“(Allah:) Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmayışının sebebi nedir? dedi.”

قَالَ: يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ

“(İblis:) Ben kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattığın bir insana secde edecek değilim, dedi.”

قَالَ: لَمْ أَكُنْ لِأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ

“Allah şöyle buyurdu: Öyle ise oradan çık! Artık kovuldun! Muhakkak ki kıyamet gününe kadar lânet senin üzerine olacaktır!”

قَالَ: فَأَخْرِجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ {34/15} وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ

“(İblis:) Rabbim! Öyle ise, (varlıkların) tekrar dirileceği güne kadar bana mühlet ver, dedi.”

قَالَ: رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

“Allah: Sen bilinen bir vakte kadar kendilerine mühlet verilenlerdensin, buyurdu.”

قَالَ: فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ { } إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ

“(İblis) dedi ki: Rabbim! Beni azdırmana karşılık ben de yeryüzünde onlara (günahları) süsleyeceğim ve onların hepsini mutlaka azdıracağım! Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesna.”

قال: "رَبِّ بِمَا أَعُوذُ بِتَنِي لِأَرِيَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أَعُوذُ بِهِمْ أَجْمَعِينَ {} إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ"

“(Allah) şöyle buyurdu: «İşte bana varan dosdoğru yol budur.» «Şüphesiz kullarım üzerinde senin bir hakimiyetin yoktur. Ancak azgınlardan sana uyanlar müstesna.»⁴²

قال: "هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ {} إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْعَالِينَ"

Kur'an vahyinden hareketle geçmiş dini literatürde, bilhassa Mesnevi tarzı eserlerde, benzer türde özgün diyaloglara başarıyla yer verilmiş ve az da olsa bunlar, zaman zaman piyes şeklinde sahneye konmuştur. Bizce, Kur'an'da bu şekilde yer alan ayet ve surelerin mesajlarını geniş halk kitlelerine başarılı bir şekilde aktarmanın en etkin yolu, bunları olduğu hal üzere doğrudan piyes şeklinde sahneleyip canlandırmaktır.

Bunun bir adım ötesi, ilgili piyesleri Kur'an'ın bütünlüğü içinde bir araya getirmek ve mevcut tefsirlerden de istifade etmek suretiyle onlardan özgün tiyatro eserleri üretmek ve bunları meşru surette sahnelemektir.

Kur'an-ı Kerim, bir sinema filmi değildir. Fakat orada filmleri aratmayacak çok canlı sahneler mevcuttur. Bilhassa Kıyamet, Cennet ve Cehennem anlatımında soyut anlatımdan ziyade canlı tasvirler ön plana çıkar. Öyle ki adeta insan bu sahneler karşısında kendisini oralara girip çıkmış gibi hissederek.

Örneğin; İnfitâr suresinin giriş kısmında, ayet sonlarındaki sükûnlu sert “te” harfleriyle çok canlı bir Kıyamet sahnesi ortaya konur. Arap diline vakıf olan bir kimse, bu ayetleri dinlediğinde söz konusu sahne onun zihninde çok canlı bir şekilde canlanır: “Gök yarıldığı zaman, Yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman, Denizler kaynaştığı zaman, Kabirlerin içi dışa çıktığı zaman,...”⁴³

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ {} وَإِذَا الْكُورُابُ انْتَبَرَتْ {} وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ {} وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ {} عَلِمْتَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ

⁴² Hicr 15/32-42.

⁴³ İnfitâr 82/1-4.

Bizler, Kur'an'da yer alan bu ve benzeri sahneleri meal veya tefsir olarak bir başka dile aktardığımızda ne kadar gayret edersek edelim, onları muhataplarına gerçek anlamda hissettirip yaşatamayız. Bizce, bugün için bunu başarmanın yegane yolu, söz konusu sahneleri doğrudan olduğu gibi beyaz perdeye aktarmak; yani onların kaliteli ve özgün filmlerini çekmektir.

Kur'an-ı Kerim, bir dizi film senaryosu değildir. Fakat orada İslam serüveni, Hz. Adem'le başlayıp Hz. Peygamber'e kadar devam edegelen bir dizi film gibi bölüm bölüm sunulur. Öyle ki pek çok surede, önceki bölümlere ait çarpıcı sahneler özetlenip tekrarlanır.

Örneğin; Adem, Nuh, İbrahim, vb. kıssaları, Kur'an'ın değişik surelerinde farklı boyutlarıyla birlikte tekrarlanır. Kur'an'ı baştan sonra okuyup hatmeden bir Arap, hatim boyunca adeta bu kıssaları bir dizi film seyrederek gibi gözünün önünden geçirir: "Allah birbirinden gelme bir nesil olarak Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesi ile İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kıldı. Allah işiten ve bilendir."⁴⁴

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ { } ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Bugün için söz konusu peygamber kıssalarını, Arapça konuşmayan diğer milletlere gereği üzere ne mealler, ne de tefsirler aracılığıyla etkin bir şekilde anlatma imkanımız mevcut değildir. Bizce, günümüz itibarıyla bunun en güzel yolu, söz konusu İslam serüvenini canlı bir şekilde ortaya koyan özgün ve kaliteli dizi filmler çekilmesidir. Bu dizilerden bazıları Adem, Nuh, Lut, vb. geliş sırasıyla peygamberleri, bazıları ise Alak, Müddessir, Müzzemmil, vb. nüzul sırasıyla sureleri esas almalıdır. Bu sayede haftanın hemen her günü ayrı bir dizi takip eden halkımıza, dinimizi Kur'an merkezli olarak öğretme imkanımız doğar.

Normalde küçük çocukları oturtup onlara üç-beş dakika bir şey anlatamayız. Fakat onlar, sabahın erken saatlerinde gizlice kalkıp tv veya bilgisayarı açarak onun başında gönüllü olarak saatlerce çizgi film izler. Günümüzde bunlara bir de tabletler ve akıllı telefonlar eklenmiştir ki, artık bunları kullanma yaşı bir-iki-

⁴⁴ Âl-i İmrân 3/33.

ye kadar düşmüştür. Bu gerçeğin farkında olan Hz. Peygamber, çocukları onlarla oyun oynamak suretiyle eğitmeye çalışırken, Kur'an'da çocuklara ait hitaplarda onlara yönelik bir dil kullanılmıştır.

Örneğin; Lokman suresinde, Hz. Lokman kendi çocuğuna dini hakikatleri onun kavrayabileceği misaller eşliğinde basit ve sade bir dille anlatmıştır: “Lokman, oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür, demişti. Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır...”

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ { } وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالَهُ فِي غَامِبٍ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ

“(Lokman, öğütlerine devamla şöyle demişti:) Yavrucuğum! Yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine de Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.”

يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِنْ مَتَعَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ

“Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir. Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürüyüşünde tabî ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkinini merkeplerin sesidir.”⁴⁵

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ { } وَلَا تَصْعَقْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمَسَّ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ { } وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

⁴⁵ Lokmân 31/13-vd.

O halde bugün için Müslüman çocuklara ulaşmanın ve onlara dini eğitim vermenin en önemli ve etkin yolu, Kur'an ve sünnete dair mesajları onların düzeyine uygun olarak hazırlanmış resimli hikayeler, çizgi film ve diziler ile bilgisayar oyunları yoluyla aktarmaktır. Bizce, Hz. Peygamber'in şu buyruğu, tam da bu hususa işaret etmektedir: “عقولهم كَلِّمُوا النَّاسَ عَلَى قَدْرٍ / İnsanlarla kendi anlayış seviyelerine uygun düşecek tarzda konuşun.”

Buradan hareketle bir an önce uzman kişi ve kurumlardan destek almak suretiyle, yoğun bir çaba ve gayret içine girilmelidir. Aksi takdirde mevcut dilimiz ve yöntemlerimizle, çocuklarımıza ve genç nesillerimize ulaşma imkanımız hemen hiç kalmadığından, onları gün be gün bütünüyle kaybetme riskiyle karşı karşıyayız.

Kur'an-ı Kerim, bir belgesel film senaryosu değildir. Fakat Allah Teala, orada evrene ve onda yer alan canlı-cansız varlıklara dair belgesel üslubunda ve tadında pek çok anlatıma yer vermiştir. Öyle ki söz konusu hususlar, tıpkı Kur'an ayetleri gibi bizatihi Allah'ın ayeti olarak ifade edilmiş ve onlar sayesinde muhatabın Allah'ın varlığı ve birliği fikrine ulaşması hedeflenmiştir: “Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini isbatlayan) birçok deliller vardır.”⁴⁶

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْبَتَ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَنَتْ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Örneğin; Kur'an-ı Kerim'de insanlar için en önemli gıda ve şifa kaynağı olan balı üreten bal arılarından şu şekilde bahsedilir: “Rabbin bal arısına: Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler (kovanlar) edin.

⁴⁶ Bakara 2/164.

Sonra meyvelerin her birinden ye ve Rabbinin sana kolaylaştırdığı yaylım yollarına gir, diye ilham etti. Onların karınlarından renkleri çeşitli bir şerbet (bal) çıkar ki, onda insanlar için şifa vardır. Elbette bunda düşünen bir kavim için büyük bir ibret vardır.”⁴⁷

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّخْلِ أَن اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ { } ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

Bugün için Kur'an-ı Kerim'de yer alan evrene ve onda yer alan canlı-cansız varlıklara ait hususları doğru bir şekilde anlatıp günümüz insanının anlayabileceği tarzda ortaya koymanın en etkili yolu, bunlara dair kaliteli belgesel filmler çekmektir. Zira bu sayede bir yandan çok daha geniş kitlelere ulaşma imkanı elde edilecek, diğer yandan da Kur'an ayetlerinde verilmek istenen mesajlar insanlığa çok daha etkin bir şekilde ulaştırılmış olacaktır. Aksi takdirde söz konusu ayetler, tefsirlerde yer alan geçmiş döneme ait bilgiler ışığında klasik yöntemlerle aktarılmaya devam edildiği takdirde, maalesef onlarla hedeflenen gayelere ulaşmak bir yana tam tersi olumsuz bir sonuç ve etki edilecektir.

Dini eğitimde anlatım ve aktarımı en zor olan hususların başında, gayb alemi ve bu aleme ait olan Allah, melek, cin, vb. varlıklar gelir. Kur'an'da bu alem bizlere, daha ziyade müteşabih ayetler aracılığıyla güçlü teşbihler ve canlı temsiller aracılığıyla aktarılmıştır: “Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbih-tir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler. Halbuki Onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek pâyeye erişenler ise: Ona inandık; hepsi Rabbiniz tarafından, derler. (Bu inceliği) ancak akliselim sahipleri düşünüp anlar.”⁴⁸

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

⁴⁷ Nahl 16/68.

⁴⁸ Âl-i İmrân 3/7.

Örneğin; Kur'an-ı Kerim'de melekler, sahip oldukları güç ve hızlı hareket kabiliyeti itibarıyla adeta kuşlara benzetilerek kanatlı olarak tasvir edilmiştir; halbuki bunlar, bizim bildiğimiz türden kanat değildir: “Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikiye, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah’a hamdolsun. O, yaratmada dilediği arttırmayı yapar. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.”⁴⁹

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Maalesef bugün için biz din adamlarının bu gibi hususlarda kullandığı dil ve üslup oldukça eskimiştir. Zira bu konularda istifade ettiğimiz tefsir literatüründe yer alan bilgiler ve anlatım şekli geçmiş dönemlere aittir. Bu nedenle bilhassa genç nesillere gayb alemini ve ona ait varlıkları anlatmakta hiç de başarılı olamıyoruz. Öyle ki sonuçta onların söz konusu aleme dair inanç ve kavrama şeklinde ciddi şüpheler ve sorunlar oluşmaktadır.

Halbuki bugün için insanoğlu, gayb aleminin adeta prototipi olan sanal alemini ve bu aleme ait ürünleri üretmiş ve herkesin hizmetine sunmuştur. Bilhassa gençler, başında saatlerini geçirdikleri bu alemini, adeta gerçek alemde çok daha iyi tanımaktadırlar. O halde bizler, onlara gayb alemini sanal alem üzerinden çok daha rahat ve kolay anlatabiliriz. Şöyle ki melekleri bu alemdeki faydalı programlara, şeytan ve cinleri ise, zararlı program veya virüslere benzetebiliriz. Bu bağlamda örneğin; “*Azrail aynı anda o kadar insanın canını nasıl alabiliyor?*” sorusuna, belli bir program üzerinden yazdığımız bir mesajın aynı anda o kadar insana nasıl ulaştığı sorusuyla cevap verebiliriz: “De ki: Size vekil kılınan (bu konuda görevlendirilen) ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.”⁵⁰

قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

Benzer şekilde Kiramen Katibin meleklerinin onca bilgiyi nasıl ve nerede depoladığını, cebimizden çıkaracağımız bir flash bellek üzerinden; onun bir kü-

⁴⁹ Fâtır 35/1.

⁵⁰ Secde 32/11.

tüphaneye dolusu kitaba dair bilgiyi dijital ortamda kolayca nasıl depoladığıyla anlatabiliriz: “Şunu iyi bilin ki üzerinizde bekçiler, değerli yazıcılar vardır; onlar, yapmakta olduklarınızı bilir.”⁵¹

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ { } كَرَامًا كَاتِبِينَ { } يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

Sonuç

Biz din adamları, yakın geçmişte din adına şiir, müzik, edebiyat, tiyatro, film, vb. güzel sanat dallarını ihmal ettik, bunun ötesinde Tv, radyo, vb. iletişim araçlarına adeta savaş açtık ve sonuçta kaybettik. Zira özelde Anadolu halkı, genelde İslam alemi, bu araçların etkin kullanımı aracılığıyla ne Batı'ya gittiği, ne de ona dair bir şey okuduğu halde gün be gün Batılılaştı: “Ehl-i kitaptan bir kısmı istediler ki, ne yapıp edip sizi saptırabilsinler. Oysa onlar sadece kendilerini saptırırlar da farkına bile varmazlar.”⁵²

وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

Maalesef bugün bizler, aynı hatayı bilgisayar, internet, vb. dijital kültür karşısında tekrarlıyoruz. Büyük ölçüde kaybettiğimiz milletimizi ve ümmetimizi, bilhassa geleceğimiz olan yeni nesilleri tekrar kazanmak adına bir an önce başta bütün edebî ilimler ve güzel sanat dalları olmak üzere bilhassa çağdaş iletişim araçlarını dini tebliğ ve eğitim öğretimde en etkili bir şekilde kullanmak durumundayız. Bunun için Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim, bizlere ilham kaynağı ve meşruiyet zemini olarak fazlasıyla yeter: “(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et! Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidayete erenleri de çok iyi bilir.”⁵³

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ

⁵¹ İnfitâr 82/10-12.

⁵² Âl-i İmrân 3/69.

⁵³ Nahl 16/125.